

Polisk kunstner laver rav i Berlin

Publikum 29 APRIL 2012

Siden Artur Zmijewski i 2010 blev udpeget som kurator for den syvende Berlin Biennale, som netop er gået i gang, har der været debat om den kontroversielle polaks egen kunst. Og ikke mindst hans greb på en af de største begivenheder på den tyske kunstscene. Selv har han mere travlt med at bekymre sig om det virkelige liv, fortæller han til nyhedsmagasinet Der Spiegel.

BERLIN BIENNALE

ULRIKE KNÖFEL, DER SPIEGEL

Nogle vil måske spørge, om de 320 træer fra en koncentrationslejr virkelig var nødvendige. De unge birketræer blev gravet op uden for koncentrationslejren Auschwitz-Birkenau og skal nu slå rødder i Berlin.

Auschwitz, aske, jord og nu det friske grønne. Måske er det for smukt, og associationerne for simple, til at det for alvor yder rædslen retfærdighed.

På den anden side er 320 nye holocaustmindesmærker blevet plantet i Berlin. Selv om det ikke skete i hemmelighed, så skete det - i modsætning til Berlins mest prominente holocaustmindesmærke - uden nogen form for debat eller afstemning i det tyske parlament, Forbundsda- gen. Birketræerne dukkede ganske enkelt bare op - i parker, skolegårde og endda uden for den bygning, der huser delstaten Niedersachsens repræsentation i hovedstaden. Det er i sig selv et kup.

Artur Zmijewski kan godt lide, når kunsten ændrer virkeligheden, og når kunsten bliver virkelighed. Han er ikke så begejstret for andre kunstformer. Træerne er et kunstprojekt, der deltager i den syvende Berlin Biennale.

Og Zmijewski er kuratoren.

Olafur Eliasson var med

Biennalen er en af de vigtigste udstillinger af samtidskunst i Tyskland. Den har hjulpet Berlin med at blive taget alvorligt som et centrum for moderne kunst. Forbundsregeringens kulturfond støtter den med et beløb på 2,5 millioner euro, godt 18 millioner kroner.

Mere end nogen anden kunstbiennale er eventen knyttet til byen og dens atmosfære og til de forskellige steder og kvarte-

rer, hvor kunsten bliver udstillet. Biennalen er centreret omkring udstillingsstedet Kunst-Werke (KW) på Auguststrasse i den centrale bydel Mitte, der engang var en nedslidt del af Østberlin. Selv om kvarteret er fuldstændig renoveret, er den oprindelige melankolske atmosfære stadig intakt, og det virker meget autentisk, især på besøgende fra udlandet.

Kunstnere, der var ukendte dengang og senere blev berømte, såsom den tyske kunstmaler Jonathan Meese og den dansk-islandske kunstner Olafur Eliasson, deltog i den første Berlin Biennale i 1998. Hvis de opnåede noget, var det at henlede opmærksomheden på sig selv. Og hvert andet år siden da, ved hver ny biennale, har kunstnere forsøgt at fortolke samfundet og tidsånden. Kun biennalen i 2010, som blev kurateret af den wienske kunstner Kathrin Rhomborg, blev glemt kort efter åbningen.

Men den forestående syvende biennale bliver sandsynligvis en af de mest bemærkelsesværdige kunstudstillinger i 2012. Den åbnede op til weekenden, men har faktisk været undervejs i noget tid. Siden han blev udpeget til festivalkurator i 2010, har Zmijewski været det, man talte om på Berlins kunstscene, og han har oversteget alle forventninger, og mere til.

Modsat sin forgænger i 2010 har Zmijewski forstået at tiltrække sig opmærksomhed. Først udsendte han en officiel erklæring, hvor han opfordrede kunstnere til at ansøge om deltagelse i udstillingen, men bad dem om venligst at oplyse deres politiske standpunkt i ansøgningen.

Så annoncerede Zmijewski en happening, som mindede mange om bogafbrændingerne i nazitiden, og udnævnte nogle »associerede kuratorer« fra det berygtede russiske kunstnerkollektiv Vojna, hvis politiske happenings har skaffet to af medlemmerne internationale arrestordrer på halsen, ud over anklager om op- tøjer og voldsanvendelse.

Og så minder logoet til dette års kunstbiennale om en rune, hvilket er kontroversielt i Tyskland på grund af nazisternes symbolbrug. Han er tydeligvis en mand, der ikke er bange for at lave rav i den.

Zmijewski, der har en rolig udstråling og et stort ego, er også kunstner og har deltaget i Venedig Biennalen og den store Kassel-udstilling Documenta.

Ifølge magasinet Newsweek er han en af de ti største samtidskunstnere. I en af hans film hopper glade, nøgne mennesker rundt i gaskammeret og kælderer i en tidligere koncentrationslejr. Værket, der bærer titlen 'Berek', blev for nylig forvist fra en udstilling i Berlin efter klager fra besøgende, hvilket fik kritikere til at beskyldte arrangørerne for censur. Nu har Zmijewski planer om at vise kortfilmen på Biennalen som et symbol på konflikter i kunstverdenen.

Juryen, der valgte ham til Biennalen, og hvoraf flere er kuratorer, var ikke i tvivl om, at det skulle være ham. De vidste, at han ville arrangere årets event på samme måde, som han skaber kunst. Hans biennale ville ikke blot være politisk, men også politisk ukorrekt, vovet og skandaløs. Det ville angribe kunstens eksistentielle krise som et tema: Hvad er kunst egentlig godt for længere, andet end at generere høje priser på auktioner?

Maskinen fodres

På en smuk forårsdag sidder Zmijewski tavs og stirrer ud på plænen ved en gartnerskole i den berlinske bydel Neukölln.

Her er tyske og polske unge udstyret med skovle i færd med at grave huller i jorden for at plante et par birketræer fra Auschwitz til den unge polske kunstner Lukasz Surowiec' installation 'Berlin-Birkenau'.

Et par timer tidligere havde Zmijewski siddet i sit lille kontor og lignet en fremmed ved sit eget skrivebord. Berlin Biennalen, sagde han lidt gnavent, er en maskine, og det er hans opgave at fodre den.

Til sidst vil et stort, trodsigt Zmijewski-værk være stablet på benene - kunst, der i virkeligheden ikke vil være kunst, men aktivisme. Besøgende vil møde medlemmer af Occupy-bevægelsen i kunstværker. De er ved at etablere en base camp midt i udstillingen og vil invitere allierede fra Amsterdam, New York og de arabiske lande til at slutte sig til dem. I stedet for et kunstværk vil de besøgende møde en protest. Nogle vil muligvis se det som en pro-

► BERLIN BIENNALEN ► DEN POLSKE KURATOR

Berlin Biennalen er en af de vigtigste udstillinger af samtidskunst i Tyskland og afholdes i år i perioden 27. april-1. juli. Polske Artur Zmijewski (født 1966), der er kurator for årets udstilling, er ifølge magasinet Newsweek en af de ti største samtidskunstnere.

vokation, et farvel til kunsten.

Zmijewski mener, at vi alle kan lære noget af Occupy-bevægelsen. Vi kunne spørge os selv, hvad politik betyder for os, hvorvidt og hvordan vi bliver involveret, og hvorledes vi forsvare sociale værdier. Men er det en provokation, en strategi? Det er ikke hans sprog, siger han.

Det er ord, kun journalister bruger, og som ingen i kunstverdenen nogensinde ville bruge. Spørgsmålet om, hvorvidt noget overhovedet er kunst, »keder mig«, siger Zmijewski, der mener, at kunstverdenen pålægger sig selv for snævre grænser.

Glem frygten

I modsætning til andre kunstnere er han ikke interesseret i refleksion eller ideen om virkeligheden som teoretisk konstruktion. Han bekymrer sig om det virkelige liv.

Og for ham ser virkeligheden sådan ud: Beboere i en palæstinensisk flygtningelejr på Vestbredden har bygget en kæmpe nøgle. Det er et symbol på en tilbagevenden til Israel, deres hjemland, som stadig er forbudt område for dem.

En kunstner født i Sarajevo bygger en fredsvæg i bydelen Kreuzberg, hvor en kamp har været undervejs i årevis for at beskytte mindre velstående indbyggere mod at blive tvangsforflyttet på grund af byfornyelse. En hviderussisk kunstner udgiver en avis, hvor hun fortæller om diktaturet i sit land. Og en israelsk kunstner er vært ved en konference om at genopføre et jødisk samfund i Polen.

Zmijewski voksede op i det politisk iskolde klima i Østblokken og fortæller, at han som skoledreng led hårdt under den undertrykkende atmosfære. Senere fik han fornemmelsen af, at han endelig fik få lov til at hjælpe med at forme virkeligheden, men han indså også, at effektive værktøjer, politiske eller kunstneriske, er nødvendige for at gøre det.

PROVOKATIONER. Artur Zmijewski har til årets Berlin Biennale bedt sin landsmand Miroslav Patecki om at konstruere en replika af det Kristus-hoved, han tidligere har lavet til den polske by Swiebodzin (øverst). Selv påtænker kuratoren at vise sin provokative kunstfilm, 'Berek', hvor nøgne mennesker hopper glade rundt i et gaskammer i en koncentrationslejr. Foto: Berlin Biennale

Hans værktøjer blev overtrædelse af tabuer og bevidst smagløshed: døve unge mennesker, der synger en Bach-kantate med overstrømmende glæde, men fuldstændig falsk; en tidligere fange fra koncentrationslejren, som han overtalte til at få det falmende nummer på sin underarm gentatoveret, og den gruppe af nøgne mennesker, som han filmede lege tagfat i et gaskammer. »Ingen af os er færdige med historien endnu«. Tyskerne, siger han, har udviklet en meget turistet tilgang til at mindes fortiden, og den tilgang tror han ikke på.

Zmijewski siger, at hans biennale, ligesom de tidligere, også vil ligne en kunst-udstilling. Folk skal ikke have falske forventninger, siger han. Men det er netop tricket. Mange af de mennesker, han har inviteret, er slet ikke kunstnere eller betragter ikke længere sig selv som kunstnere. Zmijewski bruger dem til at besætte kunstverdenen.

Han viser kunstverdenen, at den er overflødig. Det viser han med hvert værk, eksempelvis den polske billedhugger Miroslaw Pateckis hoved af Kristus, et værk, der gerne vil være kunst, men alligevel - i disse omgivelser - blot tjener til at illustrere kunstens latterlige og anakronistiske væsen. Zmijewski og hans allierede er mere polemiske og højtråbende, end kunstscenen er vant til. Men det er præcis, hvad den evigt skandalehungrende kunstscene ønskede.

Man kunne også sige, at Zmijewski erklærer kunstverdenen krig på dens egen opfordring. Og kunstverdenen, der veksler mellem selvkærlighed og selvhad, vil tage imod den med kyshånd.

kultur@pol.dk

Oversættelse: Helle Albeck

Læs anmeldelser fra Biennalen i Berlin i den kommende uge.